

YHDENVERTAISUUS KOULUSSA

OSA 2: TEHTÄVÄT

YHDENVERTAISUUS KOULUSSA OPAS RASISMIN EHKÄISYYN

OSA 2: TEHTÄVÄT

TEHTÄVÄT

1 JOHDANTO	5
2 IDENTITEETTI	7
Omakuva	8
Puhutaan selän takana	9
3 IHMISOIKEUDET	10
Tietämättömyyden verho	11
Ihmisoikeudet käytännössä vaihtoehto 1/2	12
Ihmisoikeudet käytännössä vaihtoehto 2/2	13
4 ME JA MUUT	14
4.1 Ennakkoluulot ja stereotypiat	15
Junamatka	16
Jokainen kuva kertoo oman tarinansa	19
4.2 Erilaisuus ja samanlaisuus	21
Erilaisuuden kukka	22
Domino	23
5 GLOBAALI LIIKKUVUUS	24
Siirtolaisuus	25
Tarinat	26
Kirje ystävälle	27
6 MONIKULTTUURINEN SUOMALAISUUS	28
Suomen vanhat kulttuurivähemmistöt	29
Suomalaisuuden lähettiäät	30
Kulttuuri syntyy ja elää muutoksesta	31
7 OSALLISUUS	32
Sadutus	33
Yhteinen toiminta: esimerkkinä lyhytdokumenttiprojekti	34
Osallisuus yhteiskunnassa: ketkä näkyvät ja kuuluvat?	35
8 KULTTUURIEN ESITTELIJÄT KOULUVIERAILUILLA	36
9 TYÖKALUJA RASISMIIN PUUTTUMISEKSI	38
9.1 Rasismin tunnistaminen ja myöntäminen	39
9.2 Rasismiin puuttuminen	39
9.3 Keskustelun avauksia ja argumentteja	43
9.4 Kohti dialogia	47
LÄHTEET	49
LINKIT	52

1 JOHDANTO

JOHDANTO

Oppaan käsillä oleva tehtäväosio sisältää käytännön harjoituksia, joiden avulla yhdenvertaisuuteen liittyvää tematiikkaa voidaan käsitellä oppilaiden kanssa. Oppaan sisältämät harjoitukset pyrkivät laajentamaan ymmärrystä erilaisuudesta, ihmisoikeuksista, siirtolaisuudesta, ennakkoluuloista ja rasismista. Niitä voi käyttää suoraan oppilaiden kanssa, mutta myös kasvattajat voivat hyödyntää niitä omien ajatustensa ja ajattelumallinsa tutkimiseen.

Koulussa ilmenevään rasismiin – olipa kyse rasistisesta kiusaamisesta tai rasististen ajatusten levittämisestä – tulee systemaattisesti puuttua. Tapa, jolla puuttuminen käytännössä toteutetaan, on tilannekohtaista. Luvussa Työkaluja rasismiin puuttumiseksi esitetään kuitenkin esimerkinomaisia menettelytapoja, joiden tarkoitus on helpottaa rasismiin puuttumista. Osa sisällöstä soveltuu käytettäväksi suoraan oppilaiden kanssa, mutta luvun pääasiallisena tavoitteena on antaa kasvattajalle valmiuksia käsitellä rasismia. Luvussa esitetään myös esimerkinomaisia argumentteja, joita voi hyödyntää, kun nuorten kanssa keskustellaan heitä askarruttavista tai pelottavista monikulttuurisuuteen ja rasismiin liittyvistä teemoista. Kasvattajalla on mahdollisuus tarjota oppilaille uusia näkökulmia ilmiöiden tulkitsemiseen.

Oppaan läpileikkaavana tavoitteena on edistää itseymmärrystä, toisen ymmärtämistä sekä vuorovaikutusta oppilaiden välillä, koulun sisällä sekä eri taustoista tulevien ihmisten kesken. Avoin ja tasa-arvoinen keskusteluyhteys kaikkien – oppilaiden ja kasvattajien – välillä on avain yhdenvertaisuuden toteutumiseen koulussa.

Luvuissa 2.–7. esitellyt harjoitukset muodostavat temaattisen jatkumon. Niitä voi käyttää yksittäisinä tehtävinä, mutta suositeltavinta on hyödyntää niitä kokonaisuutena. Useimpia tehtäviä voi käyttää monissa eri oppiaineissa.

Harjoitukset on valittu siten, että niitä voidaan toteuttaa luokan kokoisten ryhmien kanssa. Harjoitukset voivat herättää oppilaissa voimakkaitakin tunteita, minkä vuoksi niiden purkuun eli keskusteluun on syytä varata aikaa runsaasti. Liitteisiin on koottu myös linkkejä, joiden takaa löydät lisätehtäviä aihepiiriin käsittelyyn.

Tehtävät on eritelty sen mukaan, onko ne tarkoitettu alakoulu- tai yläkouluikäisille:

Opas on tulostettavissa, mutta ennen kaikkea se on suunniteltu verkkomateriaaliksi: opas sisältää suoria linkkejä lähteisiin, joiden avulla teemojen työstämistä voidaan syventää ja jatkaa. Kaikki linkit löytyvät myös lähteistä ja liitteistä, mikäli käytät opasta tulostettuna versiona.

2 IDENTITEETTI

Kyky kohdata ja ymmärtää toisia ihmisiä lähtee oman itsen tuntemisesta ja hyväksymisestä. Yhdenvertaisuuteen kasvattaminen on myös oman minuuden löytämiseen ja ymmärtämiseen kasvattamista. Itsetuntemuksen kautta lähdetään tunnistamaan toisia ihmisiä ja omaa sosiaalista ympäristöä. Kun yhdenvertaisuuskasvatusta toteutetaan prosessina, työskentely on hyvä aloittaa identiteettiin liittyvistä kysymyksistä.

Haluatko syventyä aiheeseen globaali- ja yhdenvertaisuuskasvatuksen näkökulmasta? Identiteettiä ja kulttuuri-identiteettiä käsitellään teoksessa Kulttuuri-identiteetti ja kasvat

TARVIKKEET:

- Tyhjiä A3-kokoisia papereita tai valmiit hahmot (liite 1) A3-tulosteina
- (Väri)kyniä

KESTO: 30–45 min.

Harjoituksen tavoitteena on itsetuntemuksen kehittyminen, oman itsen arvostaminen ja ymmärryksen lisääminen erilaisista ryhmistä, joihin kuuluu ja identifioiduu.

Tehtävässä piirretään kuva omasta itsestä tai jaetaan valmis hahmo (liite 1, tulosta A3-koossa). Kuvaan kirjoitetaan ja/ tai piirretään asioita, joista pitää ja jotka kokee osaksi omaa elämäänsä ja omaa itseään.

Tässä kuvassa on palapelin paloista koostuva hahmo. Siitä tulee sinun omakeuvasi. Kirjoita kuvaan asioita, jotka mielestäsi kuvaavat sinua. Mistä pidät? Mitä harrastat? Mitkä ovat sinulle tärkeitä asioita? Mihin ryhmiiin kuulut? Meissä kaikissa on myös sellaisia asioita, joita ei halua kertoa kaikille; kirjoita sellaisia asioita, jotka muutkin saavat nähdä.

Kun piirroksset ovat valmiit, keskustellaan niistä yhdessä:

Onko paljon samoja asioita?

Onko sellaisia asioita, joita kellenkään toisella ei ole?

Millaisia ryhmiä kuvista löytyy? Ryhmät voivat muodostua esimerkiksi harrastusten tai kiinnostuksen kohteiden mukaan (heppatyttö/-poika, jalkapalloilija) tai asuinpaikan/-alueen mukaan (porilainen, ruosniemäläinen).

Jokaisessa kuvassa on jotain samaa kuin jollakulla toisella; jokaisella on varmasti myös jotain sellaista, jota kenelläkään muulla ei ole.

Säilyttäkää kuvanne (niihin palataan myöhemmin). Pitäkää niistä hyvää huolta, koska ne ovat kaikki ainutlaatuisia.

¹ Muokattu materiaalista Vuosisatojen vaino. Rasismin ja antisemitismin vastainen oppimateriaali yläkouluille ja toiselle asteelle, vihko 1.

TARVIKKEET JA VALMISTELUT:

- Tilaa järjestäytyä riviin siten, että yksi henkilö tulee rivin eteen ja on selkäpäin muita

Tehtävä voidaan toteuttaa pienryhmissä tai yhteisesti koko luokan kesken. Tehtävän tavoitteena on tunnistaa myönteisiä asioita itsestään ja toisista.

Yksi oppilas asettuu selkäpäin muita oppilaita. Oppilaat kirjoittavat/kertovat positiivisia asioita edessä olevasta oppilaasta. Myös opettaja voi osallistua tehtävään.

Tehtävänä on puhua hyvää selän takana. Kukin vuorollaan kertoo positiivisia asioita, joita keksii X:sta.

Kun kaikki ovat vuorollaan olleet ryhmän edessä, keskustellaan tehtävän herättämistä tuntemuksista ja positiivisten kommenttien voimasta.

Miltä tuntui kuulla tällaisia asioita itsestä?

Miltä tuntui sanoa positiivisia asioita toisesta?

² Tehtävä poimittu opinnäytetyöstä Tarvainen 2011, 37.

3 IHMISOIKEUDET

Jokaisella ihmisellä on syntymässä saatu ihmisarvo. Yhdenvertaisuus on ihmisoikeuksien perusta.

Ihmisoikeudet ovat universaaleja: jokaisella ihmisellä on samat ihmisoikeudet. Kaikkien ihmisten kohdalla oikeudet eivät kuitenkaan toteudu samalla tavalla.

Ihmisoikeudet ovat perustavanlaatuisia: vain tärkeimpiä oikeuksia kutsutaan ihmisoikeuksiksi. Ihmisoikeudet ovat oikeuksia, joiden tarkoitus on turvata ihmisarvoinen elämä.

Ihmisoikeudet ovat luovuttamattomia: niitä ei voi ottaa eikä antaa pois, sillä ne sisältyvät ihmisenä olemiseen.

Haluatko syventyä ihmisoikeuksiin? Katso [Ihmisoikeudet.net](https://ihmisoikeudet.net)

TARVIKKEET: valmiiksi leikatut ihmisoikeuskortit jokaiselle ryhmälle (liite 2)

KESTO: 45 min.

KERRO ihmisoikeuskorttien sisältämistä oikeuksista lyhyesti ⁴.

JAA OPPILAAT pienryhmiin (4–5 hlö). Jaa kaikille ryhmille kokonainen ihmisoikeuskorttipakka.

Pyydä oppilaita laittamaan ihmisoikeudet tärkeysjärjestykseen:

Kuvittele tilanne, jossa saisit päättää, millaiseen yhteiskuntaan synnyt. Et tietäisi asemaasi, vanhempiasi etkä kykyjäsi, mutta saisit valita, millaiset oikeudet yhteiskunnassa vallitsisivat. Mitkä oikeudet valitsisit? Muista, että saatat syntyä millaiseen perheeseen tahansa — köyhään taikka rikkaaseen. Voit syntyä millaiseen paikkaan, millaiseen kehoon tai millaiseen uskonto- ja arvomaailmaan tahansa. Pohdi tätä hetki itsekseksi. Kerro muille ryhmän jäsenille, mihin tulokseen päädyit. Keskustelkaa yhdessä, mitkä oikeudet olisivat mielestänne tärkeimmät.

HARJOITUKSEN TARKOITUS on osoittaa, että oikeuksien asettaminen tärkeysjärjestykseen ei ole helppo tehtävä. Oikeudet ovat toisistaan riippuvaisia, ja ihmisarvoisen elämän toteutuminen edellyttää kaikkien oikeuksien toteutumista.

Mitä oikeuksia piditte tärkeimpinä?

Mitä jos yksi oikeus otetaan pois? Miten se vaikuttaa muiden oikeuksien toteutumiseen?

³ John Rawlsin Oikeudenmukaisuusteoria-teoksessa esitetyn Tietämättömyyden verho -periaatteen pohjalta muokattu harjoitukseksi, jonka avulla tutustutaan ihmisoikeuksien merkityksiin.

⁴ Liitteenä olevat ihmisoikeuskortit sisältävät linkit ihmisoikeudet.net-sivustolle, joissa jokainen oikeus esitellään erikseen.

TARVIKKEET:

- Ihmisoikeuskortit (liite 2)
- Omakuvat, jos tehty (s. 8)

KESTO: 20–45 min. (toteutustavasta riippuen)

Harjoitus voidaan tehdä edellisen tehtävän lisäksi tai sen vaihtoehtona.

Jaa oppilaille ihmisoikeuskortit. Kehota oppilaita tutustumaan hetki kortteihin. Selitä korttien sisältö ja merkitys oppilaille, ellei niitä ole käyty edellisillä tunneilla läpi⁵.

Pyydä oppilaita pohtimaan seuraavia kysymyksiä:

Miten oikeudet toteutuvat sinun elämässäsi?

Miten ne toteutuvat läheistesi elämässä?

Pohdi myös esimerkkejä ihmisoikeusloukkauksista: millaisissa tapauksissa mitäkin ihmisoikeutta loukataan?

Mikäli oppilaat ovat tehneet omakuvansa⁶, voit pyytää heitä liimaamaan kortit omakuvan ympärille.

Muistuta, että

Jokaisella meistä on kaikki nuo oikeudet. Meillä kaikilla on kaikkia ihmisoikeuksia yhtä paljon, samanarvoisesti. Oikeudet kulkevat mukamme koko elämäme ajan.

⁵ Liitteenä olevat ihmisoikeuskortit sisältävät linkit ihmisoikeudet.net-sivustolle, joissa jokainen oikeus esitellään erikseen.

⁶ Tehtävä Omakuva, s. 8

TARVIKKEET:

- Ihmisoikeuskortit (liite 2)
- Muistiinpanovälineet
- (Nauhuri)

KESTO: 2 x 45 min.

Tehtävässä konkretisoidaan ihmisoikeuksia tuomalla niitä käytännön tasolle: miten ihmisoikeudet vaikuttavat meidän elämässämme toteutuessaan, toteutuvatko ne kaikille ihmisille, mitä niiden toteutumatta jääminen voi tarkoittaa, ja miten niiden toteutumista voidaan edistää.

Tunti 1: Jaa oppilaat pienryhmiin. Jaa ihmisoikeuskortit pienryhmille siten, että kaikille ryhmille tulee eri kortit.

Esim. 20 oppilaan ryhmä voidaan jakaa neljään pienryhmään, jolloin jokaiselle ryhmälle jaetaan kuusi korttia.

Näin kaikki 24 korttia tulevat käsitellyiksi.

Pyydä oppilaita pohtimaan kunkin oikeuden osalta seuraavia kysymyksiä tai joitakin niistä:

Miten oikeus toteutuu sinun elämässäsi/elinympäristössäsi?

Miten oikeuden toteutumiseen voidaan vaikuttaa?

Mitä seuraa siitä, jos oikeus ei toteudu?

Keksitkö esimerkkejä tilanteista ja/tai ihmisryhmistä, joiden kohdalla oikeus ei toteudu?

Pyydä oppilaita kirjoittamaan muistiinpanoja.

Tunti 2: Seuraavalla oppitunnilla jokaisesta ryhmästä valitaan yksi henkilö toimittajan rooliin. Toimittajan tehtävänä on kysyä omalta ryhmältään kysymykset, joihin ryhmässä on pohdittu vastauksia. Toimittaja voi esittää halutessaan myös lisäkysymyksiä. Tarkoituksena on, että muut oppilaat kuuntelevat haastattelut, ja sitä kautta tutustuvat muiden ryhmien käsittelemiin oikeuksiin. Mikäli mahdollista, haastattelut voidaan myös äänittää ja mahdollisesti julkaista koulun radiossa, lehdessä tai blogissa.

4 ME JA MUUT

Johonkin kuuluminen on identiteetin perusta. Kuulumme perheeseen, kaupunkiin, kansallisuuteen, harrastusyhteisöön, kouluyhteisöön jne. Osallisuuttamme voi määritellä myös sukupuoli, ikä, kulttuuri, kyvyt ja taidot. Kuulumme moneen ryhmään samanaikaisesti.

Yhteisöön ja ryhmään kuuluminen on myös erottautumista jostakin. Ollakseen porilainen on erottauduttava raumalaisista. *Me* on jotain, mitä *muut* eivät ole.

Yhdenvertaisuuden näkökulmasta ryhmiin kuulumista ja ulossulkemista käsitellään muun muassa julkaisussa

Selvitys syrjinnän vastaisen pedagogiikan keinoista ja käytännöistä

4.1 ENNAKKOLUULOT JA STEREOTYPIAT

Ryhmiä erottelevat luokitukset ovat opittuja. Myös ryhmiin liitetyt stereotypiat opitaan. Kuullessamme sanan jääkiekkoilija tai heppatyttö, mieleemme piirtyy kuva. Tuo mielikuva on stereotypia. Se on ryhmään liitetty yleistys, joka koskee kaikkia ryhmään kuuluvia.

Stereotypiat tuottavat asenteita – ennakkoluuloja – jotka mahdollistavat rasismin ja syrjinnän. Harmiton luokittelu muuttuu harmilliseksi, kun kaikkiin tietyn ryhmän edustajiin liitetään negatiivisia ominaisuuksia, kohdistetaan halventavia asenteita ja halventavaa kohtelua.⁷ Vaikka

ennakkoluuloisuus ei olisi avointa tai tietoista, sillä on usein konkreettisia seurauksia.

Stereotypioiden tunnistaminen on edellytys niiden kyseenalaistamiselle ja sille, että kohtaamisissamme kohtaamme yksilön, emmekä tietyn ryhmän edustajaa.

Stereotypioiden käsittely ei kuitenkaan ole ongelmallista. Joissakin tapauksissa stereotypiat saattavat levitä ja vahvistua niiden käsittelemisen myötä⁸. On tapauskohtaisesti syytä pohtia, milloin ja miten stereotypioita käsitellään ja ovatko seuraavat harjoitukset kulloiseenkin tilanteeseen sopivia.

---

⁷ Ks. Jyrkiäinen ym. 2011, 79.

⁸ Ks. Teoria-osuus, s. 25; Renko ym. 2012, 81.

TARVIKKEET:

- Kopiot toimintaohjeista sekä matkustajaluettelo (liite 3), yksi jokaiselle
- Kyniä

KESTO: 90 min.

Jaa jokaiselle oppilaalle ohjeet ja matkustajaluettelo. Kerro tehtävän tausta:

Olet nousemassa junaan matkustaaksesi Porista Kolariin. Matka kestää yön yli joudut jakamaan makuuhytin kolmen muun matkustajan kanssa. Kenet valitsisit mieluiten matkakumppaniksesi?

Alussa oppilaat ovat omilla paikoillaan ja pohtivat valintojaan itsenäisesti:

Valitse itsellesi luettelosta kolme henkilöä, joiden kanssa mieluiten matkustaisit, ja kolme vähiten mieluista matkakumppania.

5–10 minuuttia aikaa pohtia

Tämän jälkeen muodostetaan pienryhmät:

Keskustelkaa ryhmässä omista valinnoistanne ja niiden syistä, vertailkaa valintoja ja etsikää mahdollisia yhtäläisyyksiä valintojen välillä.

Laatikaa yhteinen lista, jossa on kolme yhdessä valitsemaanne mieluisinta ja kolme vähiten mieluista matkakumppania.

⁹ Muokattu Tukari välittää -materiaalin ”Junalla Kolariin” sekä Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia -materiaalin ”Eurorail À la carte” -tehtävien pohjalta.

Lopuksi jokainen pienryhmä esittelee valintansa koko ryhmälle, minkä jälkeen harjoituksesta keskustellaan yhdessä.

Avauksia keskusteluun:

Mitkä seikat ratkaisivat valinnat?

Onko kukaan ollut koskaan tilanteessa, jossa joutuu tekemään vastaavanlaisia valintoja?

Oliko helppoa laatia yhteiset listat? Olivatko pienryhmien jäsenet yksimielisiä valinnoista?

Mitkä tekijät estivät yhteisymmärryksen pääsemistä?

Mikä tuntui harjoituksessa kaikkein vaikeimmalta?

Minkälaisia stereotypioita matkustajaluettelon henkilöistä tuli mieleen?

Mistä mielikuvat tulevat?

Koetko itse kuuluvasi ryhmiin, joihin liitetään stereotypioita tai ennakkoluuloja? (Vrt. Omakuva-tehtävä)

Mitä hyötyä stereotypioista on?

Mitä haittaa stereotypioista on?

Oletko koskaan ollut tilanteessa, jossa sinuun on kohdistettu ennakkoluuloista suhtautumista tai syrjintää?

Millaisia tuntemuksia tällainen tilanne herätti tai voisi herättää?

Miten ennakkoluuloista voisi päästä eroon?

Usein käy niin, että ryhmät eivät onnistu laatimaan yhteistä luetteloa. Yhteisymmärryksen pääseminen on toissijaista: mielenkiintoisempaa on tarkastella syitä, jotka estävät yhteisymmärryksen saavuttamisen.

On tärkeää, että jokainen kunnioittaa toisten ajatuksia eikä tuomitse toisen henkilökohtaisia mielipiteitä. Vaikka jotkut valinnat tuntuisivatkin kyseenalaisilta, on valintojen taustojen pohtiminen paljon mielekkäämpää kuin henkilökohtaisen päätösten kyseenalaistaminen. Painota sitä tosiasiaa, että jokaisella on ennakkoluuloja. On myös tärkeää muistaa keskustella siitä, että matkustajista annetut kuvaukset ovat hyvin lyhyitä, eivätkä sisällä tietoa heidän luonteestaan tai taustastaan. On hyvä muistuttaa, että tosielämässäkin kuitenkin teemme johtopäätöksiä ihmisistä ja ihmisryhmistä vähäistenkin tietojen perusteella (uutiset, ensivaikutelmat ym.).¹⁰

¹⁰ *Allianssi Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia -verkkosivusto.*

Stereotyyppien työstämistä voidaan jatkaa esimerkiksi Streotyyppienä-tehtävän¹¹ avulla.

Stereotyyppien käsittelyjen tehtävien purkuvaiheessa oppilaat saattavat esittää stereotyyppisiä tai jopa avoimen rasistisia näkemyksiä ryhmistä, joita harjoituksessa oli esillä. Rasistisiin kommentteihin reagoimista käsitellään luvuissa 9.2 ja 9.3.

Harjoitusten jälkeen on hyvä keskustella oppilaiden kanssa ennakkoluulojen ja stereotyyppien syntymekanismeista ja seurauksista, joita käsitellään Teoria-osan luvussa 5.

---

¹¹ Tukari välittää -materiaali, s. 21.

ESIVALMISTELUT JA TARVIKKEET:

- Valitse kuva, joka liittyy käsiteltävään aihepiiriin
- Leikkaa kuva kahteen osan siten, että kumpikin puolisko kertoo oman tarinansa, mutta kun kuvat yhdistetään, tarina muuttuu.
- Kiinnitä kuvan puolikkaat erillisille taustapapereille.
- Monista 1 kuva jokaista osallistujaa kohti.
- Paperia ja kyniä kaikille osallistujille.

KESTO: 30 min.

Ennakkoluulojen muodostumisessa erilaisilla viestintävälineillä on merkittävä osuutensa. Yhdenvertaisuuskasvatus edellyttää myös mediakasvatusta. Tässä tehtävässä tarkastellaan, millä tavalla näkökulmien valinta vaikuttaa median tuottamiin käsityksiimme asioista.

Aikaisemmat kokemukset ja ennako-odotukset vaikuttavat siihen, miten havaitsemme ympäristöämme. Johtopäätökset perustuvat usein puutteelliseen tietoon.

Millä tavoin mielikuvat erilaisista ryhmistä vaikuttavat siihen, kuinka tulkitsemme näihin ryhmiin kuuluvien ihmisten käyttäytymistä? Millä tavoin täytämme tiedoissamme olevia aukkoja? Tämän tehtävän avulla pyritään tiedostamaan mielikuvien vaikutusta ja valtaa.

Jaa jokaiselle oppilaalle ensin kuvan toisesta puolikkaasta ja anna viisi minuuttia aikaa kuvan katselemista ja muistiinpanojen kirjoittamista varten

Kirjoita paperille omia ajatuksiasi kuvasta:

Keitä kuvan henkilöt ovat?

Mitä kuvassa tapahtuu?

Mistä maasta kuva on?

¹² Allianssi: Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia -verkkosivusto

Tämän jälkeen oppilaat saavat keskustella kuvasta yhdessä. Jos ryhmä on suuri, tehtävä voidaan tehdä pienryhmissä.

Jaa seuraavaksi kuvien toiset puoliskot. Keskustelkaa toisen puoliskon herättämistä uusista vaikutelmista.

Ketä kuvassa on?

Missä kuvan henkilöt ovat?

Mitä he tekevät?

Miksi he ovat juuri siinä paikassa?

Miten käsityksesi muuttui, kun näit koko kuvan?

Myös tosielämässä ihmiset yrittävät hahmottaa kokonaisuutta nähtyään vain pienen osan koko tarinasta.

Mitä tapahtuu, kun samaa asiaa katsoo uudestaan erilaisesta, entistä laajemmasta näkökulmasta?

Muutatko mielipidettäsi, kun saat uutta tietoa vai pidätkö kiinni vanhasta mielipiteestäsi?

Onko ensivaikutelman muuttaminen vaikeaa?

Kuvamateriaalin etsinnässä auttavat

Aikakausmedia

Mediakasvatus.fi

Global Education

global.finland

4.2 ERILAISUUS JA SAMANLAISUUS

Rasismi ja syrjintä, kuten kiusaaminen yleensä, palautuu usein tulkintaan erilaisuudesta: yksilö tai ryhmä koetaan itsestä poikkeavaksi, ja erottavat ominaisuudet saatetaan nähdä omia huonompina.

Seuraavissa tehtävissä tavoitteena on oivaltaa, että me kaikki olemme keskenämme erilaisia, mutta jokaisen kanssa löytyy myös yhdistäviä tekijöitä. Erilaisuutemme ja samanlaisuutemme eivät välttämättä perustu ryhmiin, joihin kuulumme.

TARVIKKEET:

- Kyniä
- Liimapuikko jokaiselle ryhmälle
- Kahta tai kolmea eriväristä kartonkia
- Sakset

KESTO: 45 min.

Ja oppilaat 4–5 hengen ryhmiin siten, että ryhmät eivät muodostu kaverisuhteiden perusteella.

Ryhmät tekevät kukan, jossa on keskusta ja yhtä monta isoa terälehteä kuin ryhmässä on jäseniä. Lisäksi tehdään sama määrä pienempiä väliterälehtiä. Harjoitus aloitetaan leikkaamalla tarvittavat osat. Voit leikata kukkien osat myös valmiiksi.

Miettikää ryhmässä 1–3 positiivista asiaa tai ominaisuutta, jotka ovat teille kaikille yhteisiä. Kirjoittakaa ominaisuudet tai asiat kukan keskusta.

Pohdi itsestäsi yhdessä muiden kanssa jokin ominaisuus tai asia, jota muilla ryhmän jäsenillä ei ole. Kirjoita tämä ominaisuus tai asia isoon terälehteen.

Miettikää yhdessä jokin asia tai ominaisuus, joka yhdistää vierekkäisiä ryhmän jäseniä. Kirjoittakaa nämä asiat pieniin väliterälehtiin.

Liimatkkaa terälehdet yhteen.

Harjoituksen voi myös tehdä käänteisessä järjestyksessä miettimällä ensin ryhmän jäsenten yksilöllisiä ominaisuuksia ja kirjaamalla lopuksi ryhmän yhteiset nimittäjät kukan keskusta.

Pienryhmien saatua kukkansa valmiiksi, jokainen ryhmä esittelee kukkansa muille. Ryhmä kertoo ryhmäläisiä yhdistävät ominaisuudet ja ryhmän jäsenten yksilölliset ominaisuudet sekä välilehtiin kirjatut ominaisuudet. Lopuksi ryhmät voivat keksiä ryhmällensä nimen. Kukat voidaan laittaa esille luokan seinälle.

13 Muokattu aineiston: Tukari välittää pohjalta

Kuten Erilaisuuden kukka -tehtävässä, Dominossa käsitellään erilaisuuden ja samanlaisuuden tematiikkaa, mutta hieman erilaisella menetelmällä. Dominoa voi käyttää Erilaisuuden kukka -tehtävän sijaan tai sen lisäksi. Tavoitteena on löytää yhdistäviä tekijöitä oppilaiden kesken. Tehtävä edellyttää tilaa, jossa oppilaista muodostetaan ympyrä.

Pyydä ensin yhtä oppilasta kertomaan kaksi ominaisuutta itsestään:

Esim. olen tyttö ja minulla on veli.

Joku ryhmän jäsenistä, jolla on jompikumpi mainituista ominaisuuksista, ottaa kiinni ensimmäisen osallistujan kädestä.

Joku, joka jakaa toisen alussa mainituista ominaisuuksista, ottaa kiinni ensimmäisen osallistujan toisesta kädestä. Nyt ringissä on kolme henkilöä, ja ensimmäinen osallistuja on keskellä.

Reinoilla olevat oppilaat toistavat yhdistävän ominaisuuden sekä kertovat lisäksi yhden uuden ominaisuuden itsestään. Vapaan käden puolelle liittyy jälleen oppilas, jolta löytyy tämä uusi ominaisuus.

Tehtävää jatketaan, kunnes kaikki ryhmän oppilaat ovat ringissä ja muodostavat ympyrän.

Mikäli ympyrän sulkemiseksi ei löydy yhdistävää tekijää heti, oppilaat saavat yhdessä yrittää keksiä sellaisen.

Mikäli oppilaat toistavat samoja ominaisuuksia, rohkaise heitä keksimään uusia. Oppilaille voi sanoa, että keksikää näkyviä ominaisuuksia, näkymättömiä ominaisuuksia, asioita, joista pidätte jne. Leikin tulee edetä nopeasti, jotta vuoroaan odottavat oppilaat eivät kyllästy odotteluun.

Tärkeää on muodostaa fyysinen kontakti oppilaiden kesken, koska se vahvistaa tunnetta ryhmään kuulumisesta. Kosketus voi tapahtua käsien sijaan myös jaloilla, koskettamalla päätä, ottamalla kiinni olkapäästä tai muulla tavalla, kunhan tapa on kaikille sama ja ennalta päätetty.

Tehtävän lopuksi keskustellaan oppilaiden kanssa siitä, että ihmisistä löytyy aina ominaisuuksia, joita ei näe ensisilmäyksellä. Meistä kaikista löytyy aina eroja, mutta myös samankaltaisuutta – asioita, jotka yhdistävät meitä, kuten tässä tehtävässä saamme huomata.

14 Muokattu aineiston All Different – All Equal pohjalta.

5 GLOBAALI LIIKKUVUUS

Globaali liikkuvuus -luvussa käsitellään siirtolaisuutta ja maahanmuuttoa. Otsikko kuitenkin muistuttaa siitä, että maahanmuutto on osa maailmanlaajuista ilmiötä, jossa ideat liikkuvat, tavarat liikkuvat ja ihmiset liikkuvat – ja ovat aina liikkuneet. Liikettä on tapahtunut ja tapahtuu lukuisista syistä, maista toisiin ja takaisin.

Näkökulmia siirtolaisuuteen löydät esimerkiksi [Siirtolaisuusinstituutin opetusmateriaaleista](#)

Siirtolaisuus on globaali ilmiö ja liittyy olennaisesti globaalikasvatukseen sekä yhdenvertaisuuskasvatukseen.

Tiivis johdatus siirtolaisuuteen löytyy esimerkiksi [IOM:n \(International Organization for Migration\) sivustolta](#)

Oppilaita voi herätellä teemaan antamalla heidän pohtia,

*Mikä kaikki maailmassa liikkuu valtioiden rajojen yli?
Millaiset asiat saavat ihmiset liikkeelle?*

Pohjana maahanmuutto- tai siirtolaisuusteeman käsittelyyn voi käyttää liitteenä olevaa runkoa, jota on hyvä muokata tarpeen mukaan ja päivittää ajantasaiseksi (liite 4).

Myös suomalaisen maahanmuuton ja maastamuuton historiaa voi käsitellä tässä yhteydessä. Maahanmuutto ei Suomessa ole uusi ilmiö, mutta 1980-luvun alkuun asti Suomesta muutettiin enemmän ulkomaille kuin ulkomailta Suomeen. Maailmalla asuu yli miljoona suomalaista ja heidän jälkeläistään.

Suomalaisten maastamuttoa käsitellään monipuolisesti [Siirtolaisuusinstituutin materiaalissa](#)

Seuraavissa tehtävissä maahanmuuttoa käsitellään yksilöiden näkökulmasta: millaisia syitä ihmisillä on muuttaa toiseen maahan ja millaisia kokemuksia uusi kotimaa saattaa tuottaa kokijalleen.

TARVIKKEET:

- Monistetut tarinat tai internetyhteys (liite 5): yksi tarina/ryhmä; jokaiselle ryhmän jäsenelle oma kappale

Jaa oppilaat pienryhmiin siten, että jokaisella ryhmällä on eri tarina, jokaisella oma kappale.

Lukekaa tarinat. Kiinnittäkää huomiota siihen, millaisia syitä henkilöllä oli muuttaa Suomeen. Valmistautukaa kertomaan muulle luokalle, mistä henkilön tarinassa pääpiirteittäin oli kyse.

Kun oppilaat ovat kertoneet tiivistelmät omista tarinoistaan, keskustelkaa:

Millaisia syitä henkilöllä oli muuttaa Suomeen?

Vastasivatko tarinat omia käsityksiä?

Tuliko niissä esille jotain uutta?

Arveletko henkilön jäävän Suomeen?

Teeman käsittelyä voidaan jatkaa samojen tarinoiden pohjalta seuraavassa tehtävässä.

TARVIKKEET: Monistetut tarinat tai internetyhteys (liite 5), jokaiselle oppilaalle oma kappale

Anna tehtäväksi lukea tarina ja kirjoittaa sen pohjalta kirje:

Kuvittele olevasi tarinan henkilö ja kirjoita kirje ystävällesi, joka asuu maassa, josta olet muuttanut. Kuvaile yhden päivän tai viikon tapahtumia, jotka ovat olleet mielestäsi merkityksellisiä. Voit ottaa kirjeeseen mukaan tarinassa esiintyneitä tapahtumia ja ihmisiä.

Kirjeet voidaan kirjoittaa oppitunnilla tai tehdä kotitehtävänä. Osa kirjeistä voidaan lukea ääneen tai niistä voidaan keskustella koko luokan kesken.

Maahanmuuton vastustaminen ja puolustaminen

Jo yläkouluikäisillä saattaa olla mielipiteitä Suomeen ja Eurooppaan kohdistuvaan maahanmuuttoon liittyen. Sosiaalinen media tursuaa asenteellisia näkemyksiä puolesta ja vastaan. Omaan uutisvirtaan usein valikoituu samanmielisten jakamaa informaatiota ja näkemyksiä. Kuten monessa muussakin asiassa, myös maahanmuuttoa ja monikulttuurisuutta koskevassa mielipideilmastossa mielipiteet polarisoituvat. On ikään kuin valittava puolensa, vaikka sillä tavalla monet tärkeät keskustelut jäävät pimentoon.

Maahanmuuton vastustaminen ei välttämättä ole rasismia. Rasismista on kyse silloin, kun maahanmuuttoa vastustetaan rasistisin perustein: ”uskontoa x edustavat ihmiset eivät sovi länsimaiseen yhteiskuntaan” tai ”kansallisuuden/kulttuurin x edustajat ovat muita taipuvaisempia rikollisuuteen”.

Luvussa 9. käsitellään muutamia teemoja, jotka maahanmuuttoa koskevaan keskusteluun usein liittyvät.

¹⁵ Jyrkiäinen ym. 2011, 92 (Toisella katsomalla -materiaali).

6 MONIKULTTUURINEN SUOMALAISUUS

Monikulttuurisuus ei ole vain viime vuosikymmenten maa-
hanmuuton seurausta. Suomalainen kulttuuri on aikojen
saatossa muokkautunut sellaiseksi kuin se on vuorovaiku-
tuksessa erilaisten ihmisten ja kulttuurien kanssa. Suoma-
lainen kulttuuri muokkautuu jatkuvasti. Se on huomenna
erilaista kuin tänään.

Mikään kulttuuri ei ole "yksikulttuurinen". Virikkeeksi: [YLE Elävä arkisto](#)

Suomen vanhat kulttuurivähemmistöt

Suomessa on pitkään täällä asuneita kulttuurivähemmistöjä, joilla on edelleen oma kulttuuri-identiteetti sekä äidinkieli.

Suomen vanhoista vähemmistöistä romanit kohtaavat erityisen paljon rasismia ja syrjintää.

Romanien historiaa Suomessa olisi hyvä käsitellä koulussa nykyistä enemmän.

Ennakkoluulojen haastamiseksi voi kokeilla erilaisia osallistavia tehtäviä.

Lisämateriaaleja romanien historiasta ja nykypäivästä on koottu romanit.fi-sivustolle.

Suomenruotsalaiset

Ruotsin kieli on Suomen toinen virallinen kieli. Ruotsinkielisiä suomalaisia on Suomessa noin 290 000. Suurin osa heistä asuu etelä-, lounais- ja länsirannikolla sekä Ahvenanmaalla.

Saamelaiset

Saamelaiset ovat Suomen ainoa alkuperäiskansa. Saamelaisia ei ole ainoastaan Suomessa, vaan Saamenmaa ulottuu usean valtion alueelle. Suomen alueilla puhutaan useampia eri saamelaiskieliä, mutta virallisena saamelaiskielenä pidetään yleensä pohjoissaamea. Suomessa saamelaisia on noin 6000. Useimmat saamelaiset asuvat Pohjois-Lapissa.

Romanit

Romaniväestöä on ollut Suomessa jo 1500-luvulta alkaen. Nykyisin romaneja on Suomessa noin 10 000. Suurin osa romaneista asuu Etelä-Suomessa.

Juutalaiset, tataarit ja vanhavenäläiset

Juutalaisia, tataareja sekä venäläisiä tuli Suomeen Venäjältä pääosin 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa. Turkinsukuiset tataarit ovat islamilainen vähemmistö, joiden äidinkieli on tataari. Suomessa ns. vanhavenäläisiä on noin 5000, juutalaisia noin 1300 ja tataareja noin 900.

Tehtävä perustuu ajatusleikkiin, jossa oppilaat kertovat suomalaisesta kulttuurista ihmisille, jotka eivät tiedä siitä mitään.

Jaa oppilaat pienryhmiin.

Olemme nyt vierailulla kaukaisessa maassa. Kyseisen maan asukkaat tietävät jo perusasiat Suomen maantieteellisestä sijainnista, ilmastosta ja valtiosta, mutta he haluaisivat tietää, millaista on suomalainen kulttuuri ja millaisia ovat suomalaiset ihmiset. Pohtikaa ryhmissänne, mitä heille kertoisitte.

Anna oppilaiden pohtia kysymystä kymmenisen minuuttia. Tämän jälkeen pyydä heitä kertomaan, mitä he ovat päätyneet suomalaisuudesta kertomaan. Kirjoita asiat taululle.

Pohtikaa yhteisesti myös seuraavia kysymyksiä:

Mitä suomalaisista useimmiten ulkomaalaisille kerrotaan?

Onko jotain sellaista, jota ei mielellään korosteta muille, vaikka suomalaiset itse sen mieltäisivätkin ominaisuudekseen?

Häpeämmekö suomalaisuudessa jotakin?

Mistä puolestaan olemme ylpeitä?

Voidaanko yksimielisesti sanoa, mitä on suomalaisuus tai suomalainen kulttuuri?

Ovatko kaikki suomalaisetkaan asioista yhtä mieltä?

Olisivatko vastaukset samoja, jos vastaajana olisivat olleet teidän äitinne, isänne, mummunne tai pappanne?

Onko osa luetelluista asioista sellaisia, joita olemme vain tottuneet pitämään suomalaisina? Onko meillä vääristyneitä stereotyyppioita itsestämme?

¹⁷ Muokattu Tukari välittää -aineiston pohjalta.

Kulttuuri syntyy ja elää muutoksesta

Nykypäivänä, kun puhutaan kulttuurien kohtaamisesta tai monikulttuurisuudesta Suomessa, keskustelu liitetään usein viime vuosikymmenten maahanmuuttoon ja sen seurauksena tapahtuneisiin muutoksiin. Ei kuitenkaan ole niin, että ennen nykyisenkaltaista maahanmuuttoa olisi ollut olemassa jokin yksi, yhtenäinen tai alkuperäinen suomalainen kulttuuri.

Suomalainen kulttuuri on aikojen saatossa muokkautunut sellaiseksi kuin se tällä hetkellä on. Se muokkautuu jatkuvasti ja se on huomenna erilaista kuin tänään. Kulttuurin muutos ja kehitys perustuu vuorovaikutukseen, jota tapahtuu erilaisten ihmisten ja kulttuurien kohtaamisissa. Nykyisessä suomalaisuudessa on ruotsalaisuutta, venäläisyyttä, ja monen muun kulttuurin aineksia, jotka nekin ovat syntyneet vuorovaikutuksessa muiden kulttuurien kanssa. Omaksumme kiinnostuksen kohteita, huumoria, arvostuksia ja arvoja joka päivä ympäri maailmaa.

- *Kulttuuri muuttuu ajassa: kun vanhempanne tai isovanhempanne olivat teidän ikäisiänne, he elivät hyvin erilaisessa kulttuurissa kuin te.*
- *Olemme aina saaneet vaikutteita muualta: olemme käyneet kauppaa, opiskelleet ja tehneet työtä ulkomailla ja ulkomaalaisia on ollut Suomessa.*

- *Koko ihmiskunnan historia on monikulttuurista: ”Viimeiset satatuhatta vuotta ihmiset ovat lainanneet ja varastaneet toisiltaan”¹⁸*
- *Kari Tapion Olen suomalainen on alun perin l’Italiano*
- *Leijonavaakuna on lainattu ruotsalaisen hallitsijasuvun vaakunasta*
- *Maamme-laulun on säveltänyt saksalainen maahanmuuttaja Fredrik (synt. Friedrich) Pacius*
- *1700-luvulla jokapäiväiseltä ruokalautaselta löytyi perunan sijaan naurista ja perunan rantautuessa Suomeen sitä vastustettiin ulkomaalaisena hapatuksena*
- *Luterilaisuus, kahvi, tango... Jopa käsitys siitä, että tarvitsemme kansallisuusaatteen, siis suomalaisuuden, on tuontitavaraa, sillä nationalismia ei keksitty Suomessa*

Kaikki nämä perin suomalaiset asiat ovat tulleet osaksi suomalaista kulttuuria ulkopuolelta. Niiden alkuperä ei kuitenkaan vähennä niiden suomalaisuutta.

Syy, miksi suomalaisuutta edelleen yritetään varjella ulkopuolisilta vaikutteilta, liittyy tarpeeseen tietää, mistä on kotoisin ja mihin kuuluu. Suomalaisuus on monelle meistä tärkeä yhdistävä tekijä.

Se, että suomalaisuus muuttuu, ei kuitenkaan tarkoita sitä, että suomalaisuus menetetään. Suomalaisuus on aina ollut muutoksessa. Ilman ainaista muutosta ei olisi sitä, mitä on nyt.

18 Olli Löytty 2008 http://yle.fi/elaavaarkisto/artikkelit/olli_loytty_maltillinen_hutu_36686.html#media=36692

7 OSALLISUUS

Osallisuudella voidaan tarkoittaa sekä osallistumista että osallisuuden kokemusta. *Osallistuminen* esimerkiksi koulunkäyntiin, harrastuksiin ja muuhun järjestettyyn toimintaan vahvistaa *osallisuuden kokemusta* – kokemusta siitä, että kuuluu osaksi yhteisöä. Osallisuuden kokemus vahvistuu myös kohtaamisissa, kuuntelemisessa ja kuulluksi tulemisessa sekä yhteisessä toiminnassa, jota kautta saa arvostusta ja kokee olevansa tärkeä osa yhteisöä.

Materiaaleja ja ideoita:

yhdenvertaisuus.fi

[edu.fi > yhteisöllisyys](#)

Sadutus on osallisuuden kokemusta vahvistava Suomessa kehitetty ja sittemmin laajalle levinnyt menetelmä, joka ei vaadi suurta ennakkoperehtymistä tai -valmisteluja. Sadutuksen tavoitteena on lapsen tai nuoren kohtaaminen ja hänen kuuntelemisensa.

Sadutuksessa lapsi kertoo tarinan ja aikuinen kirjaa sen juuri sellaisena kuin se kerrotaan. Kun satu on kerrottu ja kirjattu, kirjuri lukee sen ääneen kertojalle, joka halutessaan muokkaa sitä. Kirjuri ei puutu sadun sisältöön tai muotoiluun, vaan kirjoittaa sen juuri siten kuin se kerrotaan. Menetelmän ideana on yksinkertaisesti se, että aikuinen on aidosti kiinnostunut niistä ajatuksista, kokemuksista ja maailmoista, joita lapsi haluaa jakaa. Sadutuksessa kertoja ja aikuinen kohtaavat tasavertaisina. Sadutuksessa lapsi saa itse tehdä, vaikuttaa ja tulla kuulluksi, mikä vahvistaa lapsen itseluottamusta ja -arvostusta.

*Kerro satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.*¹⁹

Ohjaaja ei anna kertomukselle aihetta eikä tee lisäkysymyksiä, vaan ainoastaan keskittyy kuuntelemaan tarinaa ja kirjaa sen juuri sellaisena kuin se kerrotaan. Kertomus säilyy kertojan päätäntävällässä.²⁰

Sadutusta voi toteuttaa missä tahansa ympäristössä.

¹⁹ Karlsson 2000, 44.

²⁰ Ml.

Keväällä 2014 toteutettiin kolmen porilaisen yläkoulun kanssa lyhytdokumenttiprojekti ²¹, jossa nuoret kuvasivat omaa elämäänsä omasta näkökulmastaan ja omilla ehdoillaan.

Dokumenteilla ei ollut ohjaajia tai käsikirjoittajia, jotka olisivat päättäneet, miten nuoria kuvataan ja mitä heiltä kysytään. Videokamera oli tekijän oma katse maailmaan ja kuvaaja itse päätti mitä rajaa sisäpuolelle ja mitä ulkopuolelle.

Videontekoprosessi tutustutti eri kouluista ja eri taustoista tulevia nuoria toisiinsa.

Ennen näyttelyn avajaisia järjestettiin työpaja, jossa osallistujat katsoivat toistensa videot ja keskustelivat niiden herättämistä ajatuksista ja tunteista sekä erilaisuuden ja yhteisyyden teemoista.

Videoilla oli yhdenvertaisuuskasvatuksellinen elementti myös yleisölle. Teokset toivat esiin erilaisuutta ja samanlaisuutta nuorten maailmojen välillä rikkoen kansallisia ja kulttuurisia kategorioita: kaukaa tulleen afgaaninuoren arkielämä ei välttämättä näyttänytkaan kovin erilaiselta kuin suomalaisnuoren elämä. Toisaalta esimerkiksi suomalaisnuorten elämät saattoivat näyttää keskenään erilaisilta perhetaustasta, asuinalueesta, harrastuksista ja mielenkiinnon kohteista riippuen.

Eri taustoista tulevia nuoria yhdistävä toiminta on yksi parhaista tavoista toteuttaa yhdenvertaisuuskasvatusta. Toiminta yhteisen päämäärän eteen toimii ryhmäytymisen moottorina. Yhteinen toiminta mahdollistaa uusien yhteisöjen muodostumista ja edistää tasavertaisen osallisuuden kokemusta.

²¹ Mukana oli viidestä eri maasta kotoisin olevia porilaisnuoria. Videot olivat esillä yleisölle Galleria 3H+K:ssa, Porissa, keväällä 2014. Näyttelyn nimi oli *Minä, sinä, me* – lyhytdokumentteja porilaisnuorten elämästä. Projektissa oli mukana opettajia ja oppilaita kolmesta porilaisesta yläkoulusta.

Media ylläpitää normeja ja määrittelee osaltaan, ketkä yhteiskunnassa ovat osallisia ja ketkä marginaaleissa. Mediaa seuraamalla voi hahmottaa, minkälaisia minkälaisia sen ylläpitämät normit ovat. Ketkä näkyvät kuvissa? Ketkä pääsevät sisään ja ketkä jäävät ulkopuolelle? Onko lehdissä kuvia erilaisiin vähemmistöihin kuuluvista ihmisistä muulloin kuin silloin, kun käsitellään kyseisiin vähemmistöihin liittyviä aiheita? Näitä kysymyksiä voi käsitellä esimerkiksi seuraavan tehtävän kautta, joka löytyy alkuperäismateriaalista:

Ketkä näkyvät kuvissa? sivu 49 ²²

---

22 Älä ole! - normikriittinen käsikirja

8 KULTTUURIEN ESITTELI- JÄT KOULUVIERAILUILLA

Monikulttuurisissa teemapäivissä on tapana hyödyntää kouluvierailijoita, jotka kertovat ja esittelevät kulttuurejaan eri tavoin. Teemapäiviin ja kulttuuriesityksiin liittyy monia huomionarvoisia kysymyksiä, joita käsitellään oppaan ensimmäisessä osuudessa. Seuraava luettelo on tiivistetty muistilista asioista, joita on hyvä pohtia vierailu suunniteltaessa.

Aluksi tulee pohtia, mitä vierailulla tavoitellaan. Kouluvierailujen toteuttaminen ei ole päämäärä sinänsä. Vierailut voivat kuitenkin tuottaa lisäarvoa esimerkiksi rasismin ehkäisyssä ja kulttuuritietouden lisäämisessä.

Silloin kun vierailujen tavoitteena on tuottaa eri taustoista tulevien ihmisten kohtaamisia, kannattaa painottaa yhdessä tekemistä:

Kyse voi olla työpajamuotoisesta toiminnasta, jossa esimerkiksi eri maista tulevat ihmiset toimivat ohjaajina. Oppilasryhmien on hyvä olla tarpeeksi pieniä, jotta vuorovaikutusta syntyy.

→ *On hyvä muistaa, että eri taustoista tulevien vierailijoiden ei aina tarvitse olla vain oman maansa tai kulttuurinsa asiantuntijan roolissa: he voivat opettaa ja ohjata omaan kulttuuriperinteeseensä liittyvää toimintaa, mutta myös mitä tahansa muuta sellaista, jossa heillä on osaamista. Vaikkei toiminnan sisältö liittyisi tiettyyn maahan tai kulttuuriin, oppilaille muodostuu kuitenkin mahdollisuus vuorovaikutukseen eri taustoista tulevien henkilöiden kanssa, mikä osaltaan ehkäisee ennakkoluuloja ja toiseuteen kohdistuvia pelkoja.*

Vierailuilla voidaan myös tarjota tietoa erilaisista kulttuureista.

Erilaisuuden käsittelyyn liittyy kuitenkin eräänlaista ristivetoa:

- *Yhtäältä eri kulttuureihin liittyvien ominaispiirteiden esiin nostaminen saattaa olla kunnianosoitus erilaisuutta kohtaan. Tarkoitus ei ole häivyttää eroja, vaan nähdä ne arvokkaina.*
- *Toisaalta eroja helposti ylikorostetaan yhteisyyksien kustannuksella. Kulttuurin edustajaan liitetty toiseus saattaa vahvistua, jos puhutaan vain eroista.*
- *Yhdenvertaisuuskasvatuksen näkökulmasta eksotiikka – erikoisuuksien ja kummallisuuksien varaan rakennettu elämys – ei ole tavoite sinänsä.*
- *Tasapainon löytäminen erilaisuutta ja yhteisyyttä kunnioittavassa kasvatuksessa vaatii aikaa ja erilaisten menetelmien monipuolista hyödyntämistä.*

Vierailujen tulee olla mahdollisimman luonteva osa kouluarkea: vierailulla käsiteltävät teemat voivat liittyä laajempaan kokonaisuuteen, jota käsitellään ennen vierailua ja/tai sen jälkeen.

Toimintaa ei tarvitse erikseen nimetä monikulttuuriseksi, vaan monikulttuurisuutta voi käsitellä osana normaalia kouluarkea.

Vierailijaa ei tule nimetä kulttuurinsa edustajaksi.

Oppilaille tulee antaa aikaa käsitellä vierailuihin liittyviä kokemuksia ja ajatuksia: vierailuista on hyvä keskustella seuraavilla oppitunneilla.

9 TYÖKALUJA RASIS- MIIN PUUTTUMISEKSI

9.1 RASISMIN TUNNISTAMINEN JA MYÖNTÄMINEN

Rasismiin puuttumisen edellytyksenä on kasvattajien tietoisuus rasismista ja kyky tunnistaa sitä. Tunnistaminen alkaa omien asenteiden ja ajatusten tunnistamisesta. Meistä kaikilla on ennakkoluuloja. Niiden tunnistaminen on yhdenvertaisuutta edistävän työn ja rasisminvastaisen kasvatuksen edellytys.

Mitä ennakkoluuloja sinulla on? Mihin ryhmiin ennakkoluulosi kohdistuvat? Mihin ennakkoluulosi perustuvat?

Myös rasismi tulee kohdata. Mikäli rasismin läsnäolo koulussa kielletään tai sivuutetaan, saatetaan estää rasismin uhreja määrittämästä rasismia rasismiksi, tuomasta sitä julki ja saamasta oikeutta. Rasismin ehkäisyn kannalta on olennaista kysyä, onko meillä rasismia. Mikäli on, miten tulisi menetellä? Nämä kysymykset avaavat mahdollisuuden rasismin tunnistamiseen ja välittävät viestin, että rasismiin suhtaudutaan vakavasti. On eri asia ilmaista, että rasismia ei hyväksytä kuin väittää, ettei sitä ole.²³

9.2 RASISMIIN PUUTTUMINEN

Olen opettajan sijaisena kemiantunnilla. Oppilaat siivoilevat tunnin lopussa luokkaa ja kuljeksivat ympäriinsä. Eräs poika laulaa Puuha-Peten tunnusmelodialla ivallisella äänellä ”Paakoolainen kaiken korjaa, paakoolainen, tietenkin. Paakoolainen kaiken korjaa, paakoolainen, tietenkin”. Hän tekee niin kulkiessaan tietyn tytön ohi toistuvasti. Laulu on kohdistettu tytölle. ”En tiedä, miten reagoida. Päädyn sanomaan pojalle, että voit mennä luokan ulkopuolelle jatkamaan esitystäsi.

Tyttö on kotoisin Lähi-idästä ja hänellä on päässään huivi. Hän ei ole muuttanut Suomeen pakolaisena. Lähi-itään viittaava ulkonäkö kuitenkin tekee hänestä muiden oppilaiden silmissä pakolaisen. Oppilaille ”pakolainen” on haukkumasana. Tytöllä ei ole luokassa yhtään kaveria. Tytön koulukaverit opiskelevat maahan muuttaneiden oppilaiden valmistavalla luokalla.

Rallatus kohdistuu ilmiselvästi tyttöön, mutta sitä on vaikea todentaa. Poika kysyy vain, eikö täällä laulakaan saa? En osaa sanoa mitään. Tilanteesta jää paha mieli ja yritän osoittaa tytölle empatiaa katseellani. Viesti, jonka hänelle tahtomattanikin välitän, on ”koeta vain kestää”.²⁴

Edes ilmiselvään nimitteilyyn puuttuminen ei ole helppoa. Jos tummaihoista haukutaan ”neekeriksi”, pakolaiselle sanotaan ”pakolaiset haisee”, venäläistä ryssitellään, matkitaan toisen aksenttia tai nauretaan, kun joku lapsi ei osaa vielä lukea suomea oikein, jokainen ymmärtää mistä on kyse. Silti on vaikea keksiä muuta sanottavaa kuin ”ei noin saa sanoa”.

²³ Ks. Kanninen & Markkula 2011.

²⁴ Kirjoittajan oma kokemus muutaman vuoden takaa ennen projektia.

TYÖKALUJA RASISMIIN PUUTTUMISEKSI

”Mä en istu ton neekerin viereen”

”Toi haisee koska se on pakolainen ja köyhä”²⁵

Monet tutkimukset osoittavat vähemmistötaustaisen nuorten kokevan, että rasistiseen kiusaamiseen ei puututa tarpeeksi. Opettajat saattavat kehottaa olemaan välittämättä tai pahimmassa tapauksessa moittia kantelemisesta; vaikka opettajalta saisi empatiaa, kiusaamiseen puuttumista ei silti välttämättä tapahdu.²⁶

Lapset ja nuoret reagoivat kiusaamiseen ja syrjintään eri tavoin. Jotkut vetäytyvät ja alistuvat, toiset vastaavat kovalla kovaa vastaan.

Akutteihin kiusaamistilanteisiin tulee puuttua välittömästi, koska sekä kiusaajalle että kiusatulle tulee osoittaa, ettei käytös ole hyväksyttävää. Välitön puuttuminen myös osoittaa kiusatulle, että häntä pyritään suojelemaan eikä hän joudu puolustautumaan kiusaajaa vastaan yksin. Välitön puuttuminen ei kuitenkaan riitä. Rasistinen kiusaaminen ei ole koskaan yksilötason ongelma, minkä vuoksi siihen puuttumisen ei myöskään tulisi tapahtua vain yksilöiden tasolla.²⁷

Rasistinen puhe on muutakin suoraan henkilöön kohdistuvaa kiusaamista tai syrjintää: se on myös rasististen ajatusten levittämistä omaksi mielletyn ryhmän sisällä. Oppilaat viljelevät väittämiä, kuten ”kaikki muslimit ovat terroristeja”, ”venäläiset ovat hulluja”, ”romanit varkaita”

jne. Vaikka paikalla ei olisi yhtään kyseisiin ryhmiin kuuluvaa henkilöä tai vaikkei puhe kohdistuisi tiettyyn yksilöön, siihen tulee silti puuttua, koska rasististen ajatusten levittämällä on seurauksensa, vaikka puheen kohde ei sitä juuri sillä hetkellä olisi kuulemassa. Puheella levitetään eriarvoistavia ajattelumalleja sekä lietsotaan pelkoja ja ennakkoluuloja. Puheella oikeutetaan asenteita, jotka jonakin päivänä saattavat kohdistua ennakkoluulojen ja rasismin kohteena olevaan henkilöön. Rasistisen kommentin sivuuttaminen viestii, että asia ei ole niin vakava, että siihen pitäisi puuttua.

Tänä päivänä on tavanomaista kuulla esimerkiksi muslimista epäinhimillisiä yleistyksiä, joita jonkin toisen ihmisryhmän kohdalla pidettäisiin ehdottoman tuomittavina.

”Islamisoituminen uhkaa Euroopan vakautta ja arvoja”

vrt.

”Juutalaistuminen uhkaa Euroopan vakautta ja arvoja”²⁸

Rasismi on tunnetasolla tapahtuva ilmiö. Ennakkoluulot eivät välttämättä poistu sillä, että vääristyneitä käsityksiä oikaistaan tietoa antamalla. On kuitenkin mahdollista, että nuori on vetänyt esimerkiksi maahanmuuttajiin tai tiettyihin vähemmistöihin liittyviä johtopäätöksiä puhtaasti väärän tiedon pohjalta, minkä vuoksi on tärkeä keskustella aiheista avoimesti.

²⁵ Esimerkit erään koulunkäynninohjaajan kanssa käydystä keskustelusta

²⁶ Koponen 2013, 33.

²⁷ Kivijärvi 2011.

²⁸ Bjurwald 2011.

TYÖKALUJA RASISMIIN PUUTTUMISEKSI

Rasistiseen puheeseen ja kiusaamiseen tulee puuttua tapauskohtaisesti: yleinen puhe siitä, että kiusaaminen ja rasismi ovat väärin, ei aina riitä. Miten asioista puhutaan, riippuu monista tekijöistä, eikä jokaiseen tilanteeseen sopivia vuorosanoja ole. Rasismiin puuttuminen koetaan kuitenkin vaikeaksi, minkä vuoksi tässä esitetään joitakin rautalankamalleja ja esimerkinomaisia argumentteja, joita voi tilanteen mukaan hyödyntää. On tärkeää, että opettaja ei puhu liian yleisellä tasolla, vaan keskustele juuri siitä asiasta, josta kulloinkin on kyse.

Mikäli rasistisiin kommentteihin ei ole mahdollisuutta reagoida välittömästi, asiaan voi myös palata myöhemmin, jolloin opettajalle jää aikaa valmistautua keskusteluun. Asiaan palaaminen myös osoittaa asian vakavuutta: kyse ei ole vain vastakkaisten kommenttien ilmoille heittämisestä, vaan asiasta, johon on syytä palata syvällisempää keskustelua varten.

Esimerkki I:

Jos oppilaat puhuvat solvaavasti pakolaisista, opettaja voi valmistella oppitunnin, jossa puhutaan pakolaisuudesta.

- *Kerrotaan, mitä pakolaisuus on ja mistä pakolaisuus johtuu* ²⁹.
- *Kerrotaan, että maailman valtioiden välillä on päätetty, että jokaisella ihmisellä on oikeus turvalliseen elinympäristöön eli oikeus muuttaa turvalliseen maahan, mikäli omassa maassa on liian turvatonta* ³⁰. *Oikeus koskee meitä kaikkia: mikäli Suomessa tulisi sota, meiltäkin lähdettäisiin pakolaisiksi toisiin maihin. Tässä yhteydessä voi myös kertoa, että paljon on lähdettykin esimerkiksi Ruotsiin* ³¹.

29 Tietoa pakolaisuuden syistä <http://www.muuttoliikkeessa.fi/pakolaisuuden-monet-syyt/>; Tietoa maailman pakolaistilanteesta <http://www.pakolaisapu.fi/fi/tietoa/tietoa-pakolaisuudesta/maailman-pakolaistilanne.html>; Tietoa Suomen pakolaistilanteesta <http://www.pakolaisapu.fi/fi/tietoa/tietoa-pakolaisuudesta/pakolaisuus-suomessa.html>

30 Lisätietoa: YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=ihmisoikeuksien-yleismaailmallisen-julistuksen-synty&next_page=2 sekä Geneven pakolaissopimus <http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=geneven-pakolaissopimus>.

31 Lisätietoa: <http://www.migrationinstitute.fi/fi/tietopalvelut/opetuspaketti-nuorille>

Esimerkki II:

Jos solvaava puhe liittyy ihonväriin, valmistellaan oppitunti, jossa käsitellään ihonväreä.

- *Miksi ihmiset ovat erinäköisiä?*

Kaikki maailman ihmiset ovat Afrikassa kehittyneen ihmislajin jälkeläisiä. Meidän jokaisen esi-isät ovat siis olleet tummaihoisia.

Tumma iho on hyödyllinen kuumilla alueilla, koska se suojelee ihoa auringon säteilyltä paremmin kuin vaalea iho. Ihmisten levittäytyessä alueille, joissa auringonpaistetta on vähemmän, vaaleammasta ihonväristä tuli hyödyllinen: vaalean ihon läpi pääsee heikompiin auringon säteily, mikä on tärkeää, jotta ihossa pääsee valmistumaan elintärkeää D-vitamiinia.

Ihmisiä on aikojen saatossa kiusattu, syrjitty, kohdeltu eriarvoisesti ja tapettu ihonvärin vuoksi, vaikka ihonväri on pelkästään biologinen asia. Yhtä hyvin kuin ihonvärin perusteella, voisimme jaotella ihmisiä korvien koon tai muodon perusteella ³².

Ennen on uskottu, että ihmiskunta jakautuu erilaisiin rotuihin, mutta nykytieteessä rotujen olemassaolo on kyseenalaistettu.

*Kuka määrää, mikä on oikea ihonväri?
Miksi ihonvärin vuoksi kiusataan?
Olemmeko todella niin erilaisia? Mitä yhteistä meissä on?*

Ihonvärille historian saatossa annetut merkitykset vaikuttavat mielikuviimme ja käsityksiimme vielä tänä päivänäkin. Suomalaisten suhtautuminen erilaisuuteen on osa eurooppalaista vieraan pelon historiaa.

On tavanomaista kuulla, että ”ennen vanhaan” ”neekeri” oli neutraali ja ei-rasistinen käsite. Ajan kulttuurisessa kuvastossa afrikkalaiset kuitenkin nähtiin usein villeinä, ikuisina lapsina, tyhminä, laiskoina, ahneina, rumina tai eläimellisinä ³³. Suomalaisten vieraan pelkoa käsittelevään kirjallisuuteen tutustuminen avaa suomalaisen rasismien historiaa ja muun muassa juuri ”n-sanan” merkityksiä ³⁴.

Rasismi ei aina ole tietoista, minkä vuoksi on tärkeää käsitellä puheen ja toiminnan seurauksia eikä vain niiden intentioita. Esimerkiksi ”n-sanalla” kutsuminen on rasismia, koska se tuottaa rasismien kokemusta ja rodullistaa kohteensa. Sanan käytön loukkaavuutta ei vähennä se, että puhuja kiistää käyttäneensä sanaa pahantahtoisesti. Joskus jumiudutaan väittelemään siitä, onko toiminnan intentio rasistinen vai ei, kun tärkeämpää olisi keskustella siitä, onko puhe tai toiminta epäkunnioittavaa tai ihmisarvoa loukkaavaa ³⁵.

³² Miles 1994.

³³ Kaartinen 2004, 15.

³⁴ Ks. esim. Kaartinen, Marjo (2004) Neekerikammo. Kirjoituksia vieraan pelosta.

³⁵ Jyrkiäinen ym. 2011, 82.

Nuorisotutkija Antti Kivijärvi on koonnut yhteen vinkkejä, joita nuoret itse ovat antaneet rasismiin puuttumiseksi:

- Rasistisia tilanteita ei tule käsitellä siten, että paikalla ovat vain opettaja, kiusaaja ja kiusattu, vaan ”puuttumisen kohteena tulisi olla koko yhteisö”. Tilanteista pitää keskustella koko ryhmän kesken.

- Rasismin uhria ei tule ”nostaa jalustalle”, vaan rasistisesta käyttäytymisestä keskustellaan yksilöimättä niitä, joita se kussakin tapauksessa on kosketanut.

- Kasvattajien tulee ottaa vakavasti rasismin kokemukset ja kokijat. Empatian ja tuen osoittaminen ovat ainoa keino taata, että vastaavista kokemuksista uskalletaan kertoa jatkossakin.

- Tavoitteena tulee olla, että nuoret itse tuomitsevat rasismin. Kasvattajien taholta tapahtuva systemaattinen rasismiin puuttuminen, stereotyyppien kyseenalaistaminen sekä rasismin läsnäolon ja rasismin kokemusten tunnustaminen mahdollistavat yhteisön, jossa nuoret itse seisovat rasismin kohteen takana ja vastustavat rasistista käytöstä. Nuoret voivat antaa toisille nuorille – vertaisilleen – tukea, jota aikuiselta ei voi saada.³⁶

9.3 KESKUSTELUNAVAUKSIA JA ARGUMENTTEJA

Julkisessa keskustelussa rasistisia näkemyksiä oikeutetaan usein *tilastoilla ja tosiasioilla* samalla kiistäen näkemysten rasistisuus.

Tämänkin projektin aikana on havaittu, että jo yläkouluikäiset saattavat olla perillä yleisistä väittämistä, joilla esimerkiksi maahanmuuttovastaisuutta perustellaan. Väitteiden vasta-argumenteiksi pelkkä suvaitsevaisuuden kehottaminen ei riitä, vaan tarvitaan avointa keskustelua.

Kun oppilas esittää väittämiä, joilla hän oikeuttaa syrjintää tai ennakkoluuloja, häneltä tulee tiedustella, mihin väitteet perustuvat ja tarvittaessa oikaista väärinkäsityksiä. Kasvattajan on syytä olla selvillä tosiasioista, jotta hän voi keskustella niistä oppilaiden kanssa. Mikäli aiheet lakaistaan maton alle, nuorelle syntyy käsitys, että häneltä yritetään salata asioita: myös julkisessa keskustelussa usein esitetään, että jotkut tahot yrittävät kieltää tosiasioista puhumisen.

36 Kivijärvi 2011 yhteisöllisestä rasisminvastaisuudesta <http://www.kommentti.fi/kolumnit/nuoret-ja-yhteis%C3%B6llinen-rasisminvastaisuus>.

Kulttuurista yksilöihin

Jos naapurin 10-vuotias Samu-poika heittää kiven ikkunan läpi, hänen toimintaansa selitetään huonolla kasvatuksella, vaikealla elämäntilanteella, vanhempien pahoinvoinnilla tai muulla yksilötason tekijällä.

Jos kiven heittänyt poika on 10-vuotias Kyösti/Äli/ Mustafa, selitykseksi saattaa riittää hänen erilainen kulttuurinsa.

Rasismi perustuu siihen, että yhden ihmisen toimintaa selitetään eri logiikalla kuin toisen. Kulttuuri nähdään tekijänä, joka jollain perustavanlaatuisella tavalla *erottaa muut meistä*.

Ihmisen toiminnan logiikka ei kuitenkaan riipu kansallisuudesta, ”rodusta” tai kulttuurista, vaan sosiaalisista ja yksilöllisistä tekijöistä. Seuraavassa esitettävä luettelo on yksinkertaistettu muistutus siitä, millä tavoin erityisesti maahan muuttaneiden henkilöiden elämään vaikuttavat tekijät saattavat erota väestöstä keskimäärin ja vaikuttaa monella elämänalueella. Ihmisten tilanteet ja elämänhistoriat ovat jokaisella omanlaisensa, eikä tarkoitus ole tehdä yleistyksiä, jotka koskettaisivat jokaista maasta toiseen muuttanutta henkilöä.

Maahanmuuttajien osuudet erilaisissa tilastoissa johduttavat samoista syistä, jotka vaikuttavat valtaväestönkin toimintaan ja käyttäytymiseen.

Rakenteellinen syrjintä ja koettu rasismi vaikuttaa ihmisiin monin tavoin yksilötasolla. Rasismilla on seurauksia myös yhteiskunnan tasolla:

Jos joihinkin ihmisryhmiin kohdistetaan lähinnä epä-kunnioitusta, syrjintää työ- ja koulutuspaikoissa tai niihin pääsemisessä, heidän voi olla vaikea löytää paikkaansa yhteiskunnassa. Tämä saattaa näkyä työtömyystilastoissa, koulun keskeytyksinä, ongelmina perheissä, mielenterveysongelmina ja ulkopuolisuuden tunteena. Lopulta jatkuva ulkopuolisuuden kokemus ja pahoinvointi saattaa purkautua myös häiriökäyttäytymisenä.³⁷ Se, että tiettyihin ryhmiin kuuluvia ihmisiä syrjitään, ja rasistisen puheen kautta pyritään saamaan myös muut syrjimään heitä, saattaa siis pahimmillaan tuottaa itseään toteuttavia ennusteita.

Esimerkki I:

Maahanmuuttajien rikollisuus on argumentti, jota usein käytetään rasismin oikeuttamiseen. Rikollisuutta ja kaikenlaista epätoivottavaa käyttäytymistä selitetään kulttuurilla. Jotkut maahanmuuttajaryhmät syyllistyvät muita enemmän rikoksiin³⁸. Ilmiö on monimutkainen, eikä siihen ole olemassa yksiselitteisiä vastauksia. On kuitenkin hyvä muistaa muutamia asioita, jotka rikollisuuteen yleensä vaikuttavat. Rikollisuutta ei tarvitse puolustella, mutta voi osoittaa, että syyt ovat yleisinhimillisiä, eikä mikään kulttuuri tai syntyperä tee ihmisestä rikollista.

³⁷ Jyrkiäinen ym. 2011, 81.

³⁸ Lehti & Salmi & Aaltonen & Danielsson & Hinkkanen & Niemi & Sirén & Suonpää 2014.

Huom: Julkisessa keskustelussa usein menevät sekaisin maahanmuuttajien ja ulkomaalaisten tekemiä rikoksia kuvaavat tilastot. Tilastoihin, jotka kertovat ulkomaalaisten tekemistä rikoksista, sisältyy myös henkilöitä, jotka eivät asu Suomessa, jolloin kyse ei siis ole pelkästään maahanmuuttajien tekemistä rikollisuudesta.

TYÖKALUJA RASISMIIN PUUTTUMISEKSI

- *Ikärakenne: nuoret yleensä syylistyvät muita enemmän rikoksiin*
  - Maahanmuuttajaryhmien ikärakenne on yleensä huomattavasti nuorempi kuin kantaväestön
- *Sukupuolirakenne: miehet yleensä syylistyvät naisia enemmän rikoksiin*
  - Maahanmuuttajaryhmissä on suhteessa enemmän miehiä kuin kantaväestössä
- *Sosiaalinen huono-osaisuus: työttömyys, heikko koulutustaso ja köyhyys nostavat riskiä syylistyä rikoksiin.*
  - Joissakin maahanmuuttajaryhmissä on muita enemmän esimerkiksi työttömyyttä, mikä taas johtuu mm. koulutustasosta ja syrjinnästä
- *Asuinpaikka: suurissa kaupungeissa rikollisuuden taso on keskimääräistä korkeampi*
  - Maahanmuuttajat asuvat pääasiassa suurissa kaupungeissa
- *Sosiaaliset siteet: ihmisen sosiaalinen lähipiiri kontrolloi – hyväksyy tai paheksuu – ihmisen käyttäytymistä*
  - Maastamuutto usein rikkoo ihmisen aiemmat sosiaaliset suhdeverkot. Tämän johdosta siirtolaisiin kohdistuu usein vähemmän perheen, suvun tai tuttavien käyttäytymisvalvontaa kuin kantaväestöön.

- *Maahanmuuttajaperheissä perheen sisäinen kontrolli saattaa heikentyä, koska perheen nuoret omaksuvat usein vanhempiaan nopeammin uuden asuinmaansa tavat ja kielen ja joutuvat toimimaan vanhempiensa avustajina yhteiskunnassa ja viranomaisissa. Tämä saattaa murentaa vanhempien arvovaltaa perheissä ja heikentää heidän mahdollisuuksiaan valvoa lastensa käyttäytymistä.*
- *Terveys: mielenterveysongelmat saattavat lisätä esimerkiksi väkivaltaista käyttäytymistä*
  - Esim. kriisialueilta tulevat ihmiset kärsivät muita enemmän mielenterveysongelmista
- *Rikoksen uhriksi joutuminen*
  - Maahanmuuttajiin myös kohdistuu valtaväestöä enemmän esimerkiksi väkivaltarikollisuutta

Lisäksi on mahdollista, että vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden tekemistä rikoksista ilmoitetaan herkemmin kuin valtaväestöön kuuluvien henkilöiden tekemistä rikoksista.³⁹

”Jos hyväksymme [...] vaatimuksen siitä, ettei alueen X ihmisillä ole oikeutta muuttaa maahamme, koska heidän edustamansa kuvitteellisen, tai todellisen viiteryhmän edustajat ovat täällä syylistyneet rikoksiin muita enemmän, hyväksymme järjestelmän, jossa yksilön oikeudet ja velvollisuudet ovat sidoksissa hänen edustamansa ryhmän asemaan. Tällaisia yhteiskuntakokeiluja on nähty koko joukko.”⁴⁰

39 Ks. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 2014.

40 <http://vp.levi.puheenvuoro.uusisuomi.fi/177639-rikoksia-ei-torjuta-syrjinnalla>

Esimerkki II:

Maahanmuuttoon liitettävistä uhkakuvista eräs keskeisin on syntyvyys: maahanmuuttajien määrä ei nouse vain maahanmuutolla, vaan myös sillä, että he tekevät enemmän lapsia kuin kantäväestö keskimäärin. Tähän argumenttiin tukeutuen esitetään *uhkakuvia Euroopan islamisoitumisesta ja eurooppalaisten arvojen katoamisesta*. Syntyvyyttä selitetään jälleen kerran kulttuurilla. ”Kulttuurin” taustalla on kuitenkin ympäristötekijät ja niiden muuttuessa myös ilmiö muuttuu: esimerkiksi Suomessa asuvien somalien lapsiluku on lähes puolittunut verrattuna 1990-luvun alkuun, jolloin he alkoivat muuttaa Suomeen. Muutosta selittävät muun muassa kouluttautuminen, työssäkäynti ja turvallisempi elinympäristö.

Esimerkki III:

Taloudellisiin argumentteihin vetoaminen on keskeinen osa maahanmuutto- tai maahanmuuttajavastaista keskustelua. Sosiaalisessa mediassa leviää tuon tuosta väittämiä, joiden mukaan maahanmuuttajat saavat enemmän rahallista ja muuta tukea yhteiskunnalta kuin suomalaiset. Kun väite otetaan todesta, vedetään johtopäätös, jonka mukaan todellista rasismia kokevatkin suomalaiset.

- *Maahanmuuttajat eivät saa mitään erityisiä tukia:*
  - *Laki on kaikille sama. Sosiaali- ja elämäntieteiden tutkimuskeskus määrittävät tukien määrän kaikille ihmisille samojen perusteiden mukaan.*
- *Positiivinen syrjintä tai erityiskohtelu ei ole rasismia*
  - *valtaväestöä kohtaan, vaan edistää yhdenvertaisuuden toteutumista:*
    - *On tilanteita, joissa ihminen kokee (välillistä) syrjintää, ellei hän saa positiivista erityiskohtelua. Esim. kielellisistä vaikeuksista johtuen tarvitaan erityisiä toimenpiteitä, jotta maahan muuttaneet pääsevät samalle viivalle. Silloin vasta toteutuu tilanne, jossa kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet.*

9.4 KOHTI DIALOGIA

Se, miten rasistisiin väittämiin puututaan, on tärkein ja vaikein kysymys. Yksituumaaisesti tuomitseva tai kieltävä reaktio ilman perusteluita saattaa jopa vahvistaa oppilaan näkemyksiä: mikäli oppilas kokee, että opettaja tuomitsee hänet, vuorovaikutus estyy ja oppilas tulee eristetyksi keskustelusta. Muut oppilaat saattavat asettua hänen taakseen ja allekirjoittaa tämän näkemykset. Puolien valitseminen ei aina tapahdu argumenttien perusteella, vaan myös esimerkiksi vastareaktion toista osapuolta – kuten tuomitsevaa aikuista – kohtaan. Keskustelutaidoilla ei siis ole merkitystä vain keskustelun osapuolten kannalta, vaan myös keskustelua seuraavien kannalta. Heidän mielipiteisiinsä vaikuttaa se, millaisin argumenttein he kuulevat vastakkaisten näkemysten edustajien keskustelevan. Kuten television vaaliväittelyissä, luokkahuoneen väittelyissä on yleisö, jolle keskustelu kohdistuu. Keskustelukumppani ei ole koko kohderyhmä.⁴¹

Rakentavin tapa suhtautua rasistisesti puhuvaan nuoreen on suhtautua hänen ajatuksiinsa kiinnostuneesti, pyrkiä ymmärtämään niitä ja sitä kautta saavuttaa keskusteluyhteys hänen kanssaan. Jokainen nuori ansaitsee tulla kohdelluksi tasavertaisena muiden kanssa, eikä ketään tule sulkea keskustelun tai ryhmän ulkopuolelle.

Rasismi sisäistettynä asenteena on tunnepohjainen ilmiö, ja sisäistettyyn asenteeseen ei vaikuteta pelkästään antamalla uutta tietoa asioista. Tehokkaimmillaan tiedon

jakaminen ehkäisee rasististen ajattelumallien *leviämistä*. Miten sitten toimia niiden nuorten kanssa, jotka ovat sisäistäneet rasistisia asenteita tunnetasolla? Onko tie-topainotteisessa monikulttuurisuuskasvatuksessa tilaa ja hetkiä käsitellä pelkoja, saati vihaa⁴²?

Vihan ja pelon tunteita saatetaan vahvistaa tuomitsemalla nuoren ajatukset ja sanomiset ja suhtautumalla niihin vähätellen tai ironisesti. Kunnioittava suhtautuminen luo hedelmällisempää perustaa keskustelulle kuin mielipiteen esittäjän tuomitseminen.

Keskusteluissa ei tule kilpailla siitä, kenellä on parhaat argumentit, vaan pyrkiä dialogiin: pyrkiä ratkaisemaan konflikteja, vahvistaa kaikkien osapuolten osallisuutta ja sitä kautta edistää yhdenvertaisuuden toteutumista.

⁴¹ Riitheläinen & Kupiainen 2013, 91.

⁴² Ks. Souto 2013, 51.

TYÖKALUJA RASISMIIN PUUTTUMISEKSI

- *Pyri luomaan ilmapiiriä, jossa rasismien kokemuksista on mahdollista puhua.*
  - *Vältä sanomasta ”meidän koulussa ei ole rasismia”.*
  - *Mikäli rasismi kielletään, tullaan mitätöineeksi rasismien kokemukset.*
  - *Sano ”meidän koulussa ei hyväksytä rasismia”.*
  - *Julkilausuttu rasisminvastaisuus mahdollistaa nuorille turvallisen tilan, johon tulla ja jossa osallistua ja olla: ilmapiirin, jossa jokainen hyväksytään sellaisena kuin on niin kauan kuin tämä oleminen ei loukkaa kenenkään muun vastaavaa oikeutta⁴³.*
- *Puutu rasistiseen kiusaamiseen: puuttumisen kohteena tulee olla koko yhteisö.*
- *Puutu rasistisiin väittämiin: käsittele yksi väite kerrallaan. Puutu välittömästi, mutta palaa aiheeseen syvällisempää keskustelua varten.*
  - *anna uutta tietoa ja uusia näkökulmia.*
- *Rasismi on myös tunnepohjaista: pyri antamaan tilaa ja mahdollisuuksia myös ikävien tunteiden käsittelyyn.*
- *Työstä yhdenvertaisuuteen liittyvää tematiikkaa pitkäjänteisesti: käsittele oppaassa esitettyjä teemoja säännöllisesti ja etsi uusia tapoja käsitellä aiheita.*
- *Keskustele avoimesti aiheista, jotka oppilaita askarruttavat tai pelottavat: älä sulje ketään keskustelujen ulkopuolelle.*

---

43 Kanninen & Markkula 2011.

All Different All Equal. Education pack. Ideas, resources and activities for informal intercultural education with young people and adults. Euroopan neuvosto. https://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Publications/Education_Pack_en.pdf

Bjurwald, Lisa (2011) Euroopan häpeä. Rasistien voittokulku. Art House Oy.

Hartonen, Olavi & Söderling, Ismo & Korkiasaari, Jouni (2013) Siirtolaisuus Suomessa ja Euroopassa. Opettajan opas. Siirtolaisuusinstituutti. http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/siirtolaisuus_suomessa_ja_euroopassa/opettajan_opas.pdf

Geneven pakolaissopimus <http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=geneven-pakolaissopimus>

Ihmisoikeudet.net. Ihmisoikeusliitto. <http://www.ihmisoikeudet.net/>

Internetix: Suomi maailmassa > 4.2 Suomen kulttuuri ja vähemmistöt http://opinnot.internetix.fi/fi/muikku2materiaalit/peruskoulu/ge/ge3/4_suomen_vaesto/02?C:D=iFzk.iEBC&m:selres=iFzk.iEBC

IOM (International Organization for Migration) http://www.iom.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=144&Itemid=139

Jyrkiäinen, Senni & Sievänen, Päivi & Stenbäck, Jenny & Suvilaakso, Anna (2011) Toisella katsomalla. Maahanmuuttajista maahan muuttajiin. Kulttuurikameleontit.

Kaartinen, Marjo (2004) Neekerikammo: Kirjoituksia vieraan pelosta. K&H-kustannus.

Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia -verkkosivusto. Allianssi. <http://www.keks.fi/primamedia/keks/>

Kanninen, Satu & Markkula, Heli (2011) R-sana. Kirja rasismista ja siihen puuttumisesta. Pelastakaa lapset ry.

Karlsson Liisa, (2005) Sadutus – avain osallistavaan toimintakulttuuriin. PS-Kustannus.

Kivijärvi, Antti (2011) Nuoret ja yhteisöllinen rasisminvastaisuus. Kommentti. Nuorisotutkimuksen verkkokanava. Nuorisotutkimusseura. <http://www.kommentti.fi/kolumnit/nuoret-ja-yhteis%C3%B6llinen-rasisminvastaisuus>

Koponen, Riitta-Liisa (2013) Miksi koulussa on vaikea käsitellä rasismia? Teoksessa Souto, Anne-Mari & Rannikko, Anni & Sotkasiira, Tiina & Harinen, Päivi (toim.) Rasismista saa puhua. Meille saa tulla -kampanjan julkaisuja.

Lehti, Martti & Salmi, Venla & Aaltonen, Mikko & Danielsson, Petri & Hinkkanen, Ville & Niemi, Hannu & Sirén, Reino & Suonpää, Karoliina (2014) Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 265.

Leivo, Veli-Pekka (2014) Rikoksia ei torjuta syrjinnällä. Kirjoitus Uusi Suomi -blogissa 10.10.2014.

Miles, Robert (1994) Rasismi. Vastapaino.

Muuttoliikkeessä.fi <http://www.muuttoliikkeessa.fi/pakolaisuuden-monet-syyt/>

Pakolaisapu ry <http://www.pakolaisapu.fi/fi/tietoa/tietoa-pakolaisuudesta/maailman-pakolaistilanne.html>

Pakolaisapu ry <http://www.pakolaisapu.fi/fi/tietoa/tietoa-pakolaisuudesta/pakolaisuus-suomessa.html>

Renko, Elina & Larja, Liisa & Liebkind, Karmela & Solares, Emilia (2012) Selvitys syrjinnän vastaisen pedagogiikan keinoista ja käytännöistä. Sisäasiainministeriön julkaisuja 50/2012.

Riiheläinen, Janne & Kupiainen, Timo (2013) Hienokaan asia ei myy itse itseään. Teoksessa Souto, Anne-Mari & Rannikko, Anni & Sotkasiira, Tiina & Harinen, Päivi (toim.) Rasismista saa puhua. Meille saa tulla -kampanjan julkaisuja.

Siirtolaisuusinstituutti. Opintoaineistot yläkoulujen ja lukioiden opettajille <http://www.migrationinstitute.fi/fi/tietopalvelut/opetuspaketti-nuorille>

Siirtolaisuus Suomessa ja Euroopassa. Siirtolaisuusinstituutti.
http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/siirtolaisuus_suomessa_ja_euroopassa/opettajan_opas.pdf

Souto, Anne-Mari (2013) Rasismista ja pelosta koulussa. Teoksessa Souto, Anne-Mari & Rannikko, Anni & Sotkasiira, Tiina & Harinen, Päivi (toim.) Rasismista saa puhua. Meille saa tulla -kampanjan julkaisuja.

LÄHTEET

Vuosisatojen vaino. Rasismin ja antisemitismin vastainen oppimateriaali yläkouluille ja toiselle asteelle. Rauhankasvatusinstituutti ja Helsingin yliopisto. http://www.rauhankasvatus.fi/wordpress/wp-content/uploads/2013/03/valmis_s1-20_small.pdf

Tarvainen, Thea (2011) Sosiokulttuurisena innostajana yläkoulussa. Yhdenvertaisuuskasvatus joustavassa perusopetuksessa. Opinnäytetyö, Seinäjoen ammattikorkeakoulu.

Tukari välittää. Tukioppilastoiminnan koulutusmateriaali erilaisuuden arvostamisesta. Mannerheimin lastensuojeluliitto. <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/53d943ca8b988e100f8fca6705910945/1422455290/application/pdf/1640012/Tukari%20v%C3%A4litt%C3%A4%C3%A4%20web.pdf>

Älä olet. Normikriittinen käsikirja yhdenvertaisuudesta, syrjinnän vastustamisesta ja vapaudesta olla oma itsensä. Suvaitsevaisuudesta yhdenvertaisuuteen -hanke: Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry, Seta, Finland Svenska Skolungdomsförbund FSS. <http://normit.fi/wp-content/uploads/2013/06/AlaOletaNormitnurin.pdf>

Maailmankoulu kokoaa yhteen eri toimijoiden tuottamia globaalikasvatuksen materiaaleja. Rauhankasvatusinstituutti.
<http://www.maailmankoulu.fi>

Osallistavia tehtäviä yhdenvertaisuuskasvatukseen:

- ABC Ensiaskeleet rauhankasvatukseen. Rauhankasvatusinstituutti. <http://abc.rauhankasvatus.fi/?q=node/2>
- Tukari välittää. Tukioppilastoiminnan koulutusmateriaali erilaisuuden arvostamisesta. Mannerheimin lastensuojeluliitto. <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/53d943ca8b988e100f8fca6705910945/1422455290/application/pdf/1640012/Tukari%20v%C3%A4litt%C3%A4%C3%A4%20web.pdf>
- Compasito. Lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja. Euroopan neuvosto.
<http://www.lapsiasia.fi/julkaisut/julkaisu/-/view/1805765>

Ideoita globaalikasvatukseen:

- Meillä ja maailmalla
Porin kaupungin globaalikasvatusverkoston verkkosivusto. <http://meillajamaailmalla.fi/>
- Maailma.net <http://maailma.net/uutiset>

Tietoa ihmisoikeuksista:

- Ihmisoikeudet.net. <http://ihmisoikeudet.net/>

Normit nurin! -sivustolla ja Älä olet! -materiaalissa käsitellään kriittisesti normeja, jotka aiheuttavat ennakkoluuloja, kiusaamista, ulkopuolelle jättämistä ja syrjintää

- Normit nurin! <http://normit.fi>
- Älä olet. Normikriittinen käsikirja yhdenvertaisuudesta, syrjinnän vastustamisesta ja vapaudesta olla oma itsensä. Suvaitsevaisuudesta yhdenvertaisuuteen -hanke: Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry, Seta, Finland Svenska Skolungdomsförbundet FSS. <http://normit.fi/wp-content/uploads/2013/06/AlaOletaNormitnurin.pdf>

Tietoa rasismista ja osallistavia tehtäviä rasismien ehkäisyyn:

- Vuosisatojen vaino. Rasismien ja antisemitismin vastainen oppimateriaali yläkouluille ja toiselle asteelle. Rauhankasvatusinstituutti ja Helsingin yliopisto.
http://www.rauhankasvatus.fi/wordpress/wp-content/uploads/2013/03/valmis_s1-20_small.pdf
- Ennakkoluuloja, minullako? Rasismien ja antisemitismin vastainen oppimateriaali yläkouluille ja toiselle asteelle. Rauhankasvatusinstituutti ja Helsingin yliopisto.
<http://www.rauhankasvatus.fi/wordpress/wp-content/uploads/2013/04/vihko-ennakkoluuloja-small.pdf>
- Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia -verkkosivusto. Allianssi. <http://www.keks.fi/primamedia/keks/>
- All Different All Equal. Education pack. Ideas, resources and activities for informal intercultural education with young people and adults. Euroopan neuvosto.
https://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Publications/Education_Pack_en.pdf

Yhdenvertaista osallisuutta käsitteleviä lähteitä:

- Yhdenvertaisuus.fi <http://www.yhdenvertaisuus.fi/>
- Edu.fi http://www.edu.fi/yleissivistava_koulutus/teemat/osallisuus_ja_oppilaskuntatoiminta/yleissivistava_koulutus/teemat/osallisuus_ja_oppilaskuntatoiminta/osallisuus/yhteisöllisyys

Identiteetti ja kulttuuri-identiteetti:

Kulttuuri-identiteetti ja kasvatus. Kulttuuriperintökasvatus kotoutumisen tukena. Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seuran julkaisuja 8. http://kulttuuriperintokasvatus-fi-bin.directo.fi/@Bin/db7047187b812d7783edb7ff6b306e6a/1424273158/application/pdf/225130/Kulttuuri-identiteetti_ja_kasvatus.pdf

Maahanmuuttoon ja siirtolaisuuteen liittyvää materiaalia:

- Siirtolaisuusinstituutti. Opintoaineistot yläkoulujen ja lukiodien opettajille <http://www.migrationinstitute.fi/fi/tietopalvelut/opetuspaketti-nuorille>
- IOM (International Organization for Migration) http://www.iom.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=144&Itemid=139

Suomalaisten maastamuuttoon liittyvää materiaalia:

- Siirtolaisuus Suomessa ja Euroopassa. Siirtolaisuusinstituutti. http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/siirtolaisuus_suomessa_ja_euroopassa/opettajan_opas.pdf

Tietoa romanien historiasta ja suomalaisesta romanikulttuurista:

- Romanit.fi: <http://www.romanit.fi/>

Tietoa pakolaisuudesta:

- Muuttoliikkeessä.fi <http://www.muuttoliikkeessa.fi/pakolaisuuden-monet-syyt/>
- Pakolaisapu ry <http://www.pakolaisapu.fi/fi/tietoa/tietoa-pakolaisuudesta/maailman-pakolaistilanne.html>
- Pakolaisapu ry <http://www.pakolaisapu.fi/fi/tietoa/tietoa-pakolaisuudesta/pakolaisuus-suomessa.html>
- Geneven pakolaissopimus <http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=geneven-pakolaissopimus>

Valokuva- ja videomateriaaleja:

- Aikakausmedia <http://www.aikakauslehdet.fi/default.asp?docId=39136>
- Mediakasvatus.fi <http://www.mediakasvatus.fi/materiaalit/>
- Global Education <http://www.globaleducation.edu.au/resources-gallery/resource-gallery-images.html>
- global.finland <http://global.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=15846&contentlan=1&culture=fi-FI>

- When You don't Exist. Amnesty International. <http://www.youtube.com/watch?v=OUpsWCvE38>
- Olli Löytty: Maltillinen hutu. Ylen Elävä arkisto. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2009/03/25/olli-loytty-maltillinen-hutu>
- Jane Elliott's Divided Class: Blue Eyes Brown Eyes. <https://www.youtube.com/watch?v=VeK759FF84s>

Miten maahanmuutto näkyy mediassa?

- Helppo tapa seurata maahanmuuttoa aiheista uutisointia on tilata Suomen pakolaisapu ry:n mediaseurannan uutiskirje omaan sähköpostiin: <http://www.pakolaisapu.fi/fi/tietoa/mediaseuranta.html>
- Oppilaille voi koota mediaseurannan uutisotsikot esim. muutaman päivän ajalta ja pohtia yhdessä, millä tavoin maahanmuutto mediassa näkyy ja miten median tuottamat mielikuvat vaikuttavat mielikuviimme maahanmuutosta

KIITOS.

Kiitos yhteistyöstä:

Projektiin osallistuneet koulut, kasvattajat ja oppilaat
Porin Sivistyskeskus, globaalikasvatuksen työryhmä

Kiitos avusta selvitystyössä:

Tuomas Laurila ja Pauliina Koivunen

Kiitos oppaan kommentoinnista:

Kirsi Paavilainen, Liisa Remes, Sari Hiltunen,
Elena Kim ja Maja Tasseva-Dancheva

Kiitos avusta kouluvierailujen suunnittelussa ja toteuttamisessa:

Niina Tammi

Satakunnan
Monikulttuuriyhdistys ry

